

วิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักโยนิโสมนสิการกับโลกธรรม ๘ ในพระพุทธศาสนา
AN ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE YONISOMANASIKARA
PRINCIPLE AND THE EIGHT WORLDLY DHARMAS IN BUDDHISM. *

พระประเสริฐ ปิยสีโล (รอตติยัง)

Phra Prasert Piyasilo (Roddiying)

วัดตาลสุวรรณ จ.พิษณุโลก

prxddiying@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักโยนิโสมนสิการกับโลกธรรม ๘ ในพระพุทธศาสนา ใช้แนวคิด และทฤษฎีหลักโยนิโสมนสิการ และหลักโลกธรรม ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นกรอบการวิจัย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยทางด้านเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักโยนิโสมนสิการกับโลกธรรม ๘ ในพระพุทธศาสนา โดยรวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาการคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก และการรับรู้การมีกัลยาณมิตร ที่มีต่อการให้อภัยผู้อื่น โยนิโสมนสิการ ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาทางปัญญาที่สูงที่สุดสำหรับผู้นับถือพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีคิดแบบนี้ทำให้บุคคลเข้าใจสภาพของชีวิต สภาพของสังคม และสภาพของโลก สามารถจัดระเบียบชีวิตของตนเองจัดระบบของสังคมและสภาพแวดล้อมทั้งหลายได้อย่างถูกต้องสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ หลักโลกธรรม ๘ ประการเกิดขึ้นมาสัมผัสแล้ว หากคนเราวางใจให้เป็นกลาง ไม่หลงใหลไปตามอารมณ์ของโลกธรรม ชีวิตก็ย่อมจะมีแต่ความสุข จงใช้สติปัญญามั่นพิจารณาอยู่เนือง ๆ ว่า สิ่งใดมีเกิดขึ้น ก็ต้องมีเสื่อมไปเป็นของธรรมดา เราเกิดมาเป็นมนุษย์ ทุกคนจะต้องตกละอยู่ในโลกธรรม ๘ กันถ้วนหน้า จะได้ไม่ต้องเศร้าโศกเสียใจเป็นทุกข์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างเป็นสุข

ความรู้จากงานวิจัยนี้ หากนำหลักธรรมทั้งสองประการมาประยุกต์ใช้ด้วยกันทั้ง โยนิโสมนสิการและโลกธรรม ๘ ทำให้มนุษย์เข้าใจการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น หากมนุษย์เข้าใจสัจธรรมของชีวิตแล้วนั้น สามารถทำให้ดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

คำสำคัญ: โยนิโสมนสิการ, และหลักโลกธรรม ๘, ความสัมพันธ์

* ได้รับบทความ: 20 เมษายน 2567; แก้ไขบทความ: 18 พฤษภาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

Abstract

This research article It is a study and analysis of the relationship between the principles of Yonisomanasikra and the 8 worldly principles in Buddhism, using the concepts and theories of the principles of Yonisomanasikra. and the 8 worldly principles in the Buddhist scriptures It is a research framework. This research study is a document research study. By studying information about analyzing the relationship between the principles of Yonisomanasikra and the 8 worldly principles in Buddhism. By collecting document information from various sources, the research results found that.

The research results found that, The study of yonisomanasikra thinking is thinking by investigating causes and factors. Thinking in a way that recognizes benefits and solutions. and the perception of having friends towards forgiving others Yonisomanasikra It is considered the highest intellectual development process for Buddhist adherents. With this way of thinking, people understand the conditions of life, the conditions of society, and the conditions of the world. Able to organize one's own life, organize society and all environments correctly in accordance with natural laws, the 8 worldly principles have come into contact. If people trust to be neutral Do not be fascinated by the emotions of the natural world. Life will always be happy. Use your intellect to consider frequently what has happened. It must have deteriorated into normal things. We were born as human beings. Everyone must fall into the 8 worldly principles, so that there will be no need for sorrow and suffering. able to live happily in this world.

Knowledge from this research If both principles are applied together Yosomanasikra and the Eight Worlds of Dhamma allow humans to better understand living in today's society. If humans understand the truth of life then able to live together in society normally and happily.

Keywords: Yonisomanasikra, The 8 worldly principles, Relationships

บทนำ

ปัจจุบันการคิดเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่สำคัญที่สุดที่จะมีผลและรากฐานของการเปลี่ยนแปลงในชีวิต แต่ละบุคคลในการดำเนินงาน ของสังคม ถ้าคนแต่ละคนคิดดี คิดถูกต้อง คิดเหมาะสม การดำเนินชีวิตของคน และความเป็นไปของสังคม ก็จะดำเนินไปอย่างมีคุณค่าสูง การคิดจึงเป็นเรื่องสำคัญของมนุษย์ การคิดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่ซับซ้อน สังคมจะก้าวหน้าต่อไปได้ก็เมื่อบุคคลในสังคมมีความคิด รู้จักคิดป้องกัน หรือคิดแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และพัฒนาปรับปรุงภาวะต่าง ๆ ให้ดีขึ้น บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก จึงต้องช่วยพัฒนาความสามารถ ในการคิดให้แก่เด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เป็นคนที่มีความคิดกว้างไกล สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างราบรื่น คนต้องคิดเป็น คนที่ไม่ชอบคิด หรือคิดไม่เป็นย่อมตกเป็นเหยื่อของคนช่างคิด คนต้องอาศัยความคิดเป็นสิ่งที่นำไปสู่การดำเนินชีวิต การดำเนินงาน ที่มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล การคิดเป็นกระบวนการทางจิตใจมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ แม้ว่าทุกคนจะมีความคิดแต่ก็มองไม่เห็นได้โดยตรง ต้องอาศัยการสังเกต พฤติกรรม การแสดงออกและการกระทำ การคิดเป็นกระบวนการของจิตใจหรือกระบวนการทางสมอง ซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การคิดไม่มีขอบเขตจำกัด กระบวนการคิด ของมนุษย์เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนที่เริ่มจากสิ่งเร้ามา กระตุ้นทำให้จิตใจใส่ใจ กับสิ่งเร้า และสมองนำข้อมูล หรือความรู้ที่มีอยู่มา ประมวล เพื่อให้ได้ผลของการคิดออกมา

ในทางพุทธศาสนา การบริหารจิตและการเจริญปัญญา เป็นการบำรุงเลี้ยงจิตใจให้แข็งแรง เช่นเดียวกับการให้อาหารแก่ร่างกาย จิตใจที่ได้รับการฝึกสมาธิจะบริสุทธิ์สะอาด มีคุณธรรม มีความเข้มแข็ง มีความผ่อนคลาย สงบสุข พร้อมแก่การพัฒนาทางด้านปัญญา ผ่านการอ่าน การฟัง หรือการคิดไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนจนเกิดความรู้ การบริหารจิตเจริญปัญญาในศาสนาพุทธมีอยู่ในหลัก “โยนิโสมนสิการ” และในทางธรรมะที่มีอยู่ประจำโลก เรียกว่า “โลกธรรม มี ๘ ประการ” คือ มีลาภ ก็เสื่อมลาภ มียศ ก็เสื่อมยศ มีนินทา มีสรรเสริญ มีสุข แล้วก็มีทุกข์ ธรรมะ ๘ ข้อนี้เป็นของประจำโลก จะชอบหรือไม่ชอบ สิ่งเหล่านี้ก็ไม่เคยหายไปไหน อยู่ประจำโลกอยู่อย่างนี้ โลกธรรมเหล่านี้ ย่อมเกิดขึ้นทั้งแก่ปุถุชนผู้มีได้เรียนรู้ ย่อมไม่รู้เห็นเข้าใจตามความเป็นจริง ลุ่มหลง ยินดียินร้าย ปลอ่ยให้โลกธรรมเข้าครอบงำย่ำยีจิตใจ เรื่อยไปไม่พ้นจากทุกข์ ส่วนอริยสาวกผู้ได้เรียนรู้ พิจารณาเห็นตามเป็นจริง ว่า สิ่งเหล่านี้อย่างใดก็ตามที่เกิดขึ้นแก่ตน ล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา ไม่หลงใหลมัวเมาเคลิ้มไปตามอิฏฐารมณ์ ไม่ชุ่มมัวหม่นหมองไปกับมัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาจากตำราหรือเอกสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เกี่ยวกับใช้หลักโยนิโสมนสิการ และหลักโลกธรรม ๘ ที่ทุกวันนี้สังคมปัจจุบัน สมควรนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้สามารถอยู่ในยุคปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษา หลักโยนิโสมนสิการ ในพระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
๒. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักโยนิโสมนสิการกับโลกธรรม ๘ ในพระพุทธศาสนา

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัย เรื่องการวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักโยนิโสมนสิการกับโลกธรรม ๘ ในพระพุทธศาสนา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาประกอบการวิจัย โดยใช้โยนิโสมนสิการ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และโลกธรรม ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ดังนี้

หลักโยนิโสมนสิการ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ความหมายตามคัมภีร์พระไตรปิฎก ให้ความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการปรากฏอยู่หลายความหมาย เช่น พิจารณาโดยแยบคาย มนสิการโดยแยบคาย มนสิการเป็นอุบายวิธี ใส่ใจ ใคร่ครวญไตร่ตรอง คำนึงถึง

โยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดของบุคคลที่ต้องมีสติปัญญาเป็นตัวกำกับ ซึ่งทำให้ บุคคลสามารถคิด วิเคราะห์เป็น ได้อย่างถูกวิธี มีระบบระเบียบ จากเหตุสู่ผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงการ แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม หรือ เรียกว่า ว่าการคิดแบบมีเหตุผลจนทำให้เกิดปัญญา (พระครูวิจิตรศาสนการและคณะ, ๒๐๒๐)

โยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำในใจให้ละเอียดถี่ถ้วน กล่าวคือ การพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน ทางพุทธศาสนาถือว่ามีความค่าเท่ากับความไม่ประมาทหรือ "อัปมาท" ซึ่งเป็นแหล่งรวมแห่งธรรมฝ่ายดีหรือ "กุศลธรรม" ทั้งปวง

หลักโยนิโสมนสิการ ตามคัมภีร์อรรถกถาและปกรณ์วิเสส

โยนิโสมนสิการ หมายถึง การพิจารณาใส่ใจโดยหลักการหรือแนวทางที่ถูกต้องกล่าวคือ การกำหนดในใจโดยความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสุภะ หรือหมายถึง การพิจารณาใส่ใจโดยหลักการที่สอดคล้องกับการตรัสรู้ อริยสัจ ๔ ได้แก่ มโนทวาริกขวนจิต หรือ อาวัชชนจิตที่เป็นตัวเปลี่ยนจากภวังค์มาเป็น

วิถี การพิจารณาใส่ใจตั้งแต่เมื่อตากระทบกับรูป หูกระทบกับเสียง เป็นต้น โดยใส่ใจหรือกำหนดรู้ว่า นี่คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค หรือหมายถึง ความใส่ใจโดยแยบคายในการฟัง โดยองค์ธรรม คือปัญจทวาราวัชชนจิตมี ลักษณะใคร่ครวญอารมณ์ทางทวาร ๕

การเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการคิด การกระทำไว้ในใจโดยอันแยบคาย มีการใช้สติพิจารณาไตร่ตรองโดยละเอียดรอบด้าน ประกอบด้วยเหตุและผลอันสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งกระบวนการคิด เช่นนี้เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ระเบียบ ตรงตามสภาพความเป็นจริง ตามเหตุตามปัจจัย และสามารถจำแนกแยกแยะออกมาอธิบายให้เห็นได้อย่างชัดเจนซึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, ๒๕๔๙) ได้อธิบายการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการไว้ ๑๐ วิธี ได้แก่ ๑) การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ๒) การคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ ๓) การคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา ๔) การคิดแบบแก้ปัญหา ๕) การคิดแบบอรรถธรรม-สัมพันธ์ ๖) การคิดแบบคุณโทษและทางออก ๗) การคิดแบบรู้คุณค่าแท้คุณค่าเทียม ๘) การคิดแบบอุปมาอุปไมยคุณค่าธรรม ๙) การคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน ๑๐) การคิดแบบวิภาษวาท ซึ่งลักษณะการคิดดังกล่าว มีความเชื่อมโยงอาศัยและสัมพันธ์กัน เมื่อต้องเจอกับเหตุการณ์ต่าง ๆ การแก้ปัญหา จึงต้องมีการบูรณาการวิธีการคิดมาผสมผสานกัน เพื่อค้นหาทางออก หรือแนวทางปฏิบัติที่โลกมีความรู้ความก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ และความรู้เกิดขึ้นมาใหม่อยู่ตลอดเวลาตั้งแต่เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องพัฒนา ทักษะต่าง ๆ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จะต้องเรียนรู้ปรับตัวตลอดชีวิต เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม อย่างมีความสุข กระบวนการคิดและเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ต้องเป็นผู้สร้างมากกว่าผู้เสพ หรือเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ เด็กและเยาวชนต้องมีทักษะในการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้วิชาการอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องเกิดทักษะนอกจากอ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณเป็นแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะด้านการสร้างสรรค์ คิดอย่าง เป็นระบบ คิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของโลก มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี การ สื่อสาร รู้เท่าทัน มีภาวะผู้นำมีทักษะการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เข้าใจบริบททางสังคม

สรุปว่า โยนิโสมนสิการ คือ การกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย การคิดพิจารณาอย่างละเอียด ถี่ถ้วน และลึกซึ้ง หรือการคิดที่ถูกต้องวิธี มีระเบียบและสร้างสรรค์ โดยเป็นการคิดที่ประกอบด้วยสติปัญญาเป็นตัวกำกับ ซึ่งทำให้สามารถคิดเป็น วิเคราะห์เป็น โดยคิด และวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องวิธี มีระบบ ระเบียบ ต่อเนื่องกัน คิดจากเหตุไปหาผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ และคิดสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดี

หลักโลกธรรม ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

โลกธรรม ๘ หมายถึง ธรรมดาของโลก เรื่องของโลก ธรรมชาติของโลกที่ครอบงำสัตว์โลกและสัตว์โลกต้องเป็นไปตามธรรมดานี้ ๘ ประการอันประกอบด้วย

โลกธรรมฝ่าย อิฏฐารมณ์ คือ พอใจของมนุษย์ เป็นที่รักเป็นที่ปรารถนา

๑. ลาภ หมายถึง ได้ผลประโยชน์ ได้มาซึ่งทรัพย์
๒. ยศ หมายถึง ได้รับฐานันดรสูงขึ้น ได้อำนาจเป็นใหญ่เป็นโต
๓. สรรเสริญ คือ ได้ยิน ได้ฟัง คำสรรเสริญคำชมเชย คำยกยอ เป็นที่น่าพอใจ
๔. สุข คือ ได้ความสบายกาย สบายใจ ความเบิกบาน บันเทิงใจเรไร

โลกธรรมฝ่าย อนิฏฐารมณ์ คือ ความไม่พอใจของมนุษย์ ไม่เป็นที่ปรารถนา

๑. เสื่อมลาภ หมายถึง เสียลาภไป ไม่อาจดำรงอยู่ได้
๒. เสื่อมยศ หมายถึง ถูกลดอำนาจความเป็นใหญ่
๓. นินทาว่าร้าย หมายถึง ถูกตำหนิติเตียนว่าไม่ดี ถูกติฉินนินทา หรือถูกกล่าวร้ายให้เสียหาย
๔. ทุกข์ คือ ได้รับความทุกข์เวทนา ทรมานกาย ทรมานใจ

หลักโลกธรรม 8 ได้แก่ ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุขและทุกข์ ซึ่งหลักความจริงบนโลกทั้งแปดประการนี้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล ผู้ร่ำรวยหรือยากจน มีลักษณะรูปพรรณเช่นไร ก็ต้องพบเจอกับกันทุกคน ทั้งสิ้น โลกธรรม ๘ แบ่งได้เป็นฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดีไม่มีมนุษย์คนใดในโลกจะพบเจอกับด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวไปได้ตลอดเวลา หลักธรรมสำคัญที่ควรนำมาประยุกต์ใช้กับโลกธรรม ๘ คือ พระไตรลักษณ์ กฎเกณฑ์ที่เป็นสามัญลักษณะ ๓ ประการ ของสรรพสิ่งบนโลกใบนี้ที่เป็นความจริงเสมอ ได้แก่ อนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกขัง ความเป็นทุกข์และอนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน เมื่อมองเห็นสรรพสิ่งเป็นไปตาม กฎแห่งสามัญลักษณะอย่างรู้เท่าทันแล้ว ยามที่จะต้องพบเจอกับอารมณ์ที่น่าพอใจ และไม่น่าพอใจนั้น จำเป็นต้องใช้ขันติธรรม ความอดทน ควบคุมไปด้วยเสมอ เมื่อมนุษย์มีความอดทน มองสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นความจริง เป็นเรื่องธรรมดา ย่อมสามารถ ผ่านพ้นสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิตได้เป็นอย่างดี ยามใดที่ประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจ ให้ใช้ ความอดทน ช่มใจ ย่อมผ่านพ้นสิ่งเหล่านั้นไปได้ด้วยดี หรือหากต้องพบเจอเรื่องราวดี จงมองเห็นตามสภาพความเป็นจริง ว่า ความดีเหล่านั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ย่อมนำพาให้ชีวิตผ่านพ้นไปได้ด้วยดีเสมอ (พระครูภาวนาธรรมาภรณ์และคณะ, ๒๕๖๖) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุนทร วรสาโร จันทโร, (๒๕๖๒) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โยนิโสมนสิการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ๑. โยนิโสมนสิการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ คือ ๑) ผู้บริหารคิดแบบมีเหตุผล ๒) ผู้บริหารคิดแบบมีกระบวนการ ๓) ผู้บริหารคิดแบบรอบคอบ ๔) ผู้บริหารคิดแบบมีส่วนร่วม ๕) ผู้บริหารคิดแบบแก้ไขปัญหา ๖) ผู้บริหารคิดแบบมี วิจารณ์ญาณ ๗) ผู้บริหารคิดแบบมีเป้าหมาย ๘) ผู้บริหารคิดตามความเป็นจริง ๒. ผลการยืนยันองค์ประกอบโยนิโสมนสิการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้ง ๘ องค์ประกอบ ได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิว่าถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และนำไปใช้ประโยชน์ได้

สรุปโลกธรรม ๘

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ไม่มีอะไรเที่ยง ไม่มีอะไรแน่นอน ไม่มีอะไรเป็นตัวของเราเอง ไม่มีใครในโลกนี้จะพบแต่ความสมหวังตลอดชีวิต จะต้องพบกับคำว่าผิดหวังบ้าง ผู้มีปัญญาได้รับการศึกษาอบรมมาอย่างดีแล้ว พึงทำใจเอาไว้กลางๆ ว่า มีคนนินทา ก็ต้องมีคนสรรเสริญ มีสุขก็ต้องมีทุกข์ มีลาภย่อมเสื่อมลาภ มียศก็ย่อมเสื่อมยศ หากเราหวังอะไรเกินเหตุ เมื่อเวลาเราผิดหวัง ไม่สมหวัง ให้ทำใจไว้ว่านั่นคือโลกธรรมทั้ง ๘ คือ มีได้ก็ต้องเสื่อมได้ เป็นของธรรมดาในโลกนี้ ไม่ว่าสัตว์หรือบุคคลใด ก็ย่อมหนีสิ่งเหล่านี้ไปไม่พ้น เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ก็ย่อมหนีสิ่งเหล่านี้ไปไม่พ้นอย่างแน่นอน เพราะเมื่อไม่สมปรารถนาที่ตัวเองคิดไว้ จะได้ไม่ต้องมานั่งเสียอกเสียใจ รำพึงรำพันกับตัวเองถึงความไม่สมหวัง จะได้ไม่ต้องเป็นทุกข์มาก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยทางด้านเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักโยนิโสมนสิการกับโลกธรรม ๘ ในพระพุทธศาสนา โดยรวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเปภูกั ๒๕๐๐ และภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ อรรถกถา ฎีกาปกรณ์วิเสส และคัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง และชั้นทุติยภูมิจากเอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนารายงานการวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักโยนิโสมนสิการกับโลกธรรม ๘ ในพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

๑. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ศึกษาหลักโยนิโสมนสิการ ในพระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศร้อยละ ๙๕ นับถือพระพุทธศาสนาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย

เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน จนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางของความเคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เพื่อให้คนไทยประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาในการพัฒนาชาติไทย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ใช้คุณธรรมและสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง ผู้วิจัยทำการศึกษาจากตำราหรือเอกสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เกี่ยวกับใช้หลักโยนิโสมนสิการ และหลักโลกธรรม ๘ ที่ทุกวันนี้สังคมปัจจุบันสมควรนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้สามารถอยู่ในยุคปัจจุบันได้

๒. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ วิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักโยนิโสมนสิการกับโลกธรรม ๘ ในพระพุทธศาสนา เป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการทำงาน และพัฒนาคุณภาพจิต คุณภาพชีวิตให้เจริญยิ่งขึ้น โยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์สุขแก่ตัวเราเองและเป็นการฝึกอบรมตนอย่างมีสติ รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระบบ คิดวิเคราะห์ คิดตามเหตุและผล และคิดแบบกุศล ทำให้เรารู้จักเลือกรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบจากภายนอก และคิดใคร่ครวญพิจารณาอารมณ์นั้น ๆ โยนิโสมนสิการไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญาเกิดสัมมาทิฐิที่สามารถกำจัดอวิชชา และสกัถหรือบรรเทาต้นเหตุได้ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นวิธีคิดที่มีประโยชน์สามารถนำมาใช้ในชีวิตรประจำวัน และนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ คิดอย่างถูกวิธีคิดมีระบบและคิดเป็นกุศล เพื่อพัฒนาตนเองและผู้เรียนให้รู้จัก “คิดเป็นก็เป็นสุข” อีกประการหลักแล้วโยนิโสมนสิการก็คือหลักการสำคัญของการเจริญวิปัสสนา คือการมีสติเฝ้าสังเกตสถานะที่ปรากฏตามความเป็นจริงในขณะที่เป็นปัจจุบันนั้นของรูปนาม หรือร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เห็นความเป็นไปของรูปนาม หรือร่างกายและจิตใจ โดยเป้าหมายขั้นสูงสุดก็เพื่อให้เห็น หรือให้รู้ธรรมชาติที่แท้จริงของรูปนาม หรือร่างกายและจิตใจ คือความที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ แปรปรวนไปตลอดเวลา ไม่อยู่ในอำนาจไม่เป็นไปตามความปรารถนาของใคร ยึดมั่นถือมั่นไม่ได้ ถ้าขึ้นไปยึดก็มีแต่ทุกข์ที่จะตามมา เมื่อเห็นความเป็นจริงมากขึ้น และชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ แล้ว ความยึดมั่นถือมั่นที่มีอยู่ก็จะลดน้อยถอยลงไปตามลำดับ จนถึงขั้นทำลายกิเลสได้ในที่สุด การพิจารณาโดยแยกคายก็จะตามมา ทำให้เห็นธรรมชาติที่แท้จริงของรูปนาม หรือร่างกายและจิตใจ นอกจากจะเห็นสถานะที่แท้จริงในแต่ละขณะแล้ว ยังสามารถเห็นความสัมพันธ์ของสถานะ

อันนั้นกับเหตุปัจจัยที่ทำให้สภาวะอันนั้นเกิดขึ้นอีกด้วย ยิ่งสังเกตมากขึ้นเท่าใด ปัญญา ความรู้แจ้งในธรรมชาติที่แท้จริงของรูปนาม หรือร่างกายและจิตใจก็จะมากขึ้นเท่านั้น ถ้าเป็นการดูแบบไม่มีสติ ไม่มีปัญญา ไม่มีโยนิโสมนสิการประกอบ ก็จะเป็นเหมือนการเข้าหุ้ยหะลุหะลุ ผ่านมาแล้วก็ผ่านไป ไม่ได้ประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ไม่มีอะไรเที่ยง ไม่มีอะไรแน่นอน ไม่มีอะไรเป็นตัวของเราเอง ไม่มีใครในโลกนี้จะพบแต่ความสมหวังตลอดชีวิต จะต้องพบกับคำว่าผิดหวังบ้าง ผู้มีปัญญาได้รับการศึกษาอบรมมาอย่างดีแล้ว พึงทำความเข้าใจเอาไว้กลางๆ ว่า มีคนนินทา ก็ต้องมีคนสรรเสริญ มีสุขก็ต้องมีทุกข์ มีลาภย่อมเสื่อมลาภ มียศก็ย่อมเสื่อมยศ หากเราหวังอะไรเกินเหตุ เมื่อเวลาเราผิดหวัง ไม่สมหวัง ให้เข้าใจไว้ว่านั่นคือโลกธรรมทั้ง ๘ คือ มีได้ก็ต้องเสื่อมได้ เป็นของธรรมดาในโลกนี้ ไม่ว่าสัตว์หรือบุคคลใด ก็ย่อมหนีสิ่งเหล่านี้ไปไม่พ้น เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ก็ย่อมหนีสิ่งเหล่านี้ไปไม่พ้นอย่างแน่นอน เพราะเมื่อไม่สมปรารถนาที่ตัวเองคิดไว้ จะได้ไม่ต้องมานั่งเสียอกเสียใจ รำพึงรำพันกับตัวเองถึงความไม่สมหวัง จะได้ไม่ต้องเป็นทุกข์มาก เพราะฉะนั้น จงใช้สติปัญญาหมั่นพิจารณาอยู่เนือง ๆ ว่า สิ่งใดมีเกิดขึ้น ก็ต้องมีเสื่อมไปเป็นของ เราเกิดมาเป็นมนุษย์ ทุกคนจะต้องตกอยู่ในโลกธรรม ๘ กันถ้วนหน้า จะได้ไม่ต้องเศร้าโศกเสียใจเป็นทุกข์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างเป็นสุข" ซึ่งสอดคล้องกับและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาณัฐพงษ์ นาคกล้า และจันทร์ธิภา แสงวทรัพย์ (๒๕๖๖) เรื่อง พุทธวิธีในการเผชิญโลกธรรม หลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่ออยู่กับโลกธรรม ๘ ในปัจจุบัน ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ สรุปลงที่ได้คือการใช้โยนิโสมนสิการ คือการไตร่ตรองอย่างมีวิจาร์ณญาณ การใช้ขันติคือความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่มากระทบ การใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงเพื่อทำความเข้าใจในความจริงของชีวิตและโลก พิจารณาให้เห็นไตรลักษณ์และที่สำคัญคือจะต้องมีปรัโตโมสะ คือ กัลยาณมิตรที่คอยชี้ทาง แนะนำ ตักเตือน เมื่อต้องประสบกับโลกธรรม ในครั้งพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงเน้นมาตลอดคือ การดำรงจิตตั้งมั่นไม่ให้หวั่นไหว โดยใช้โยนิโสมนสิการในการพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงเกี่ยวกับโลกธรรมนั้นโดยมีพระพุทธองค์ทรงเป็นปรัโตโมสะ และเป็นยอดแห่งกัลยาณมิตรคอยให้คำแนะนำสั่งสอนตักเตือนแก่พระสาวก อุบาสก อุบาสิกา เมื่อเทียบกับสภาพการณ์ปัจจุบันของคนยุคสมัยใหม่ค่อนข้างเข้าใจธรรมะอย่างผิวเผินและไม่ได้นำธรรมะไปปฏิบัติจริง จึงมีความแตกต่างกันกับยุคสมัยพระพุทธกาลโดยสิ้นเชิง ทั้งที่โลกธรรม ๘ เปรียบเสมือนแสงสว่างแห่งชีวิตเป็นบริบท ที่ล้ำค่า ที่จะนำทางให้เข้าใจวิถีชีวิตและรู้จักการใช้ชีวิตที่ควรเป็นคือการอยู่กับปัจจุบันโดยมีความระลึกได้อยู่เสมอถึงความไม่ประมาทและมีสติหยั่งรู้ตลอดเวลา อันจะนำมาซึ่งความเป็นปกติในการดำเนินชีวิตไม่ว่าจะมีสิ่งใดมากระทบก็ให้ถือเสียว่าสิ่งนั้นคือโลกธรรม ๘ หากทุกคนมีความเข้าใจในโลกธรรม ๘ อิสระภาพทางใจย่อม เกิดขึ้นกับทุกคน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า การศึกษาการคิดแบบโยนิโสมนสิการ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก และการรับรู้การมีกัลยาณมิตร ที่มีต่อการให้อภัยผู้อื่น โยนิโสมนสิการถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาทางปัญญาที่สูงสุดสำหรับผู้นับถือพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีคิดแบบนี้ทำให้บุคคลเข้าใจสภาพของชีวิต สภาพของสังคม และสภาพของโลก สามารถจัดระเบียบชีวิตของตนเองจัดระบบของสังคมและสภาพแวดล้อมทั้งหลายได้อย่างถูกต้องสอดคล้องกับกฎธรรมชาติแม้การใช้อาจจะไม่ครบทุกวิธีทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหา มนุษย์สามารถเลือกวิธีคิดแต่ละแบบไปใช้ให้เหมาะสม ก็จะทำให้มนุษย์ใช้ชีวิตร่วมกับสรรพสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง หลักธรรมที่จะต้องนำมาประยุกต์ใช้จึงมีมากขึ้นสำหรับคนในสังคมปัจจุบัน แต่หลักพุทธธรรมของ พระพุทธองค์ยังทันสมัยอยู่เสมอ ยังเป็นธรรมที่ใช้ประทับประครองชีวิตได้ในทุกยุคทุกสมัย ความเป็นจริงเกี่ยวกับโลก เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ที่จะต้องพบเจออยู่เสมอ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ คือ เรื่องของโลก ซึ่งมีอยู่ประจำกับชีวิต สังคมและโลกของมนุษย์ เป็นความจริงที่ทุกคนต้องประสบด้วยกันทั้งนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม อยู่ที่ว่า ใครจะประสบมาก หรือประสบน้อยช้าหรือเร็วกว่ากัน หลักโลกธรรม ๘ ประการเกิดขึ้นมาสัมผัสแล้ว หากคนเราวางใจให้เป็นกลาง ไม่หลงไหลไปตามอารมณ์ของโลกธรรม ชีวิตก็ย่อมจะมีแต่ความสุข ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ไม่มีอะไรเที่ยง ไม่มีอะไรแน่นอน ไม่มีอะไรเป็นตัวของเราเอง ไม่มีใครในโลกนี้จะพบแต่ความสมหวังตลอดชีวิต จะต้องพบกับคำว่าผิดหวังบ้าง ผู้มีปัญญาได้รับการศึกษาอบรมมาอย่างดีแล้ว พึงทำใจเอาไว้กลางๆ ว่า มีคนนิทาน ก็ต้องมีคนสรรเสริญ มีสุขก็ต้องมีทุกข์ มีลาภย่อมเสื่อมลาภ มียศก็ย่อมเสื่อมยศ หากเราหวังอะไรเกินเหตุ เมื่อเวลาเราผิดหวัง ไม่สมหวัง ให้ทำใจไว้ว่านั่นคือโลกธรรมทั้ง ๘ คือ มีได้ก็ต้องเสื่อมได้ เป็นของธรรมดาในโลกนี้ ไม่ว่าสัตว์หรือบุคคลใด ก็ย่อมหนีสิ่งเหล่านี้ไปไม่พ้น เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ก็ย่อมหนีสิ่งเหล่านี้ไปไม่พ้นอย่างแน่นอน เพราะเมื่อไม่สมปรารถนาที่ตัวเองคิดไว้ จะได้ไม่ต้องมานั่งเสียใจเสียใจ รำพึงรำพันกับตัวเองถึงความไม่สมหวัง จะได้ไม่ต้องเป็นทุกข์มาก มีทุกข์ รู้จักทุกข์ ก็เกิดสติ เกิดปัญญา และวางเฉยในทุกข์ที่เกิดขึ้นได้ นี่คือประโยชน์ของโลกธรรม ๘ การพิจารณาโลกธรรมตามความจริง ย่อมเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับจิตใจ เมื่อเกิดความเศร้าความผิดหวังขึ้น ก็ย่อมจะช่วยบรรเทาความเศร้าเสียใจได้ และสามารถฝ่าปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ สร้างสรรค์ชีวิตให้มีความสุขได้

ผู้คนมักจะหลงไปตามกระแสของโลกภายนอกผ่านทางอายตนะ ทำให้ไม่รู้เท่าทัน โลกธรรม จึงกลายเป็นปัญหาให้สังคมวุ่นวาย เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปค่านิยมในการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อม จากวิถีชีวิตที่ดั่งงามไปสู่การยอมรับในสิ่งที่ผิดว่า

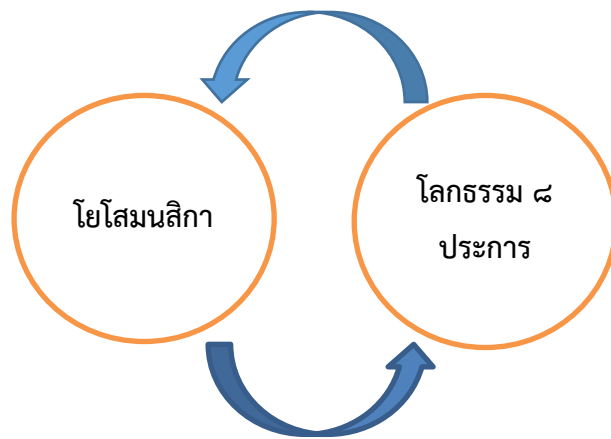
ถูกต้อง จนทำให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคม ฉะนั้น ควรหันมาศึกษา ทำความเข้าใจ และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน คนเราอยู่ในโลก ก็จะต้องประสบกับโลกธรรม คือ สิ่งที่เป็นธรรมดาของโลก จึงต้องอาศัยความตื่นตัว รู้เท่าทันโลกธรรม คนเราต้องพบชีวิต หมายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ตามที่ปรารถนาไว้ก็มีที่มิได้ ปรารถนาก็มี ว่าถึงปัญหาที่ว่า คนเราควรจะทำชีวิตอนาคตของตนอย่างไรหรือจะให้ชีวิตเป็นอย่างไร ถ้าตอบตามวิถีชีวิตทั่วไป ก็คงจะว่าจะให้เป็นชีวิตที่บริบูรณ์ด้วยผล ตามที่ปรารถนา กันทางโลกทั่วไปนี้แหละรวม เข้าก็คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข อันเรียกว่าโลกธรรม (ธรรมคือเรื่องของโลก) ส่วนที่น่าปรารถนาพอใจ แต่ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า จะต้องพบชีวิตส่วนที่มิได้ ปรารถนาอีกด้วย คือส่วนที่ตรงกันข้าม รวมเข้าก็คือ ความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทυχฺ ชีวิต ของทุกคนจะต้องพบกับโลกธรรมทั้งสองฝ่ายนี้อยู่ด้วยกัน โลกธรรม ๘ ประกอบไปด้วยสิ่งที่น่าพอใจ และ สิ่งที่ไม่น่าพอใจ อย่างละ ๔ ได้แก่ ลาภ-ความเสื่อมลาภ ยศ-ความเสื่อมยศ นินทา-สรรเสริญ สุข-ทυχฺ ให้มองว่ามีเกิดก็ต้องมีดับ คือ มีลาภก็เกิดความเสื่อมลาภแต่ถ้าใช้ความคิดตามหลักโยนิโสมนสิการในการมองให้รู้ทันความจริงมองเห็นคิดให้เป็นซึ่งใช้หลักในการมองอยู่ ๒ หลักใหญ่ ๆ คือ ๑) การมองให้เห็นความจริงรู้จักคิด และมองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมดา และต้องเกิดขึ้นเมื่อถึงเวลา และ ๒) มองให้เป็นประโยชน์ และมองหาประโยชน์

โลกธรรม ๘ ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะต้องพบเจอ เป็นสังขธรรมที่มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี เปรียบได้ดังชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่มักจะมีสองด้านเสมอ คนเราโดยทั่วไปนั้นย่อมต้องการให้ชีวิตพบเจอแต่ความสุข ความสบายในชีวิต แต่มักมองข้ามความทุกข์ไป เมื่อความทุกข์เข้ามา บางคนจึงไม่สามารถยอมรับ ทำใจได้ ส่งผลให้หันไปประพฤติดิฉิต ประกอบอาชีพผิด รวมทั้งคิดทำลายชีวิตของตนเองลงไปด้วยการเข้า ใจความจริงในโลกธรรม ๘ จึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตในโลกใบนี้ได้ อย่างมีความสุข การพิจารณาโลกธรรม ๘ เป็นไปตามกระบวนการแห่งไตรลักษณ์ คือ ให้มีสติปัญญาเป็นผู้ควบคุมความประพฤติทั้งกาย วาจา และใจ และจะสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับโลกธรรมได้โดยไม่หวั่นไหว ส่วนผู้ใดถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะมองเห็นด้วยปัญญาโดยถ่องแท้เป็นทุกข์ เหตุให้ทุกข์เกิดขึ้น ความก้าวล่วงทุกข์ อันให้ถึงความสงบระงับทุกข์ นี่แหละคือสรณะอันเกษม นี่คือสรณะอันอุดม คนถึงสรณะ อย่างนี้แล้ว ย่อมปลอดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

เพราะฉะนั้น จงใช้สติปัญญาหมั่นพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ว่า สิ่งใดมีเกิดขึ้น ก็ต้องมีเสื่อมไปเป็นของธรรมดา เหมือนโลกธรรมทั้ง ๘ ประการ เราเกิดมาเป็นมนุษย์ ทุกคนจะต้องตกอยู่ในโลกธรรม ๘ กันถ้วนหน้า จะได้ไม่ต้องเศร้าโศกเสียใจเป็นทุกข์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างเป็นสุข" หากนำหลักธรรมทั้งสอง

ประการมาประยุกต์ใช้ด้วยกันทั้ง โยโสมนสิการและโลกธรรม ๘ ทำให้มนุษย์เข้าใจการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน ได้ดียิ่งขึ้น หากมนุษย์เข้าใจสัจธรรมของชีวิตแล้วนั้น สามารถทำให้ดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติ สุข ลดปัญหาสังคมในปัจจุบันได้ไม่มากนักน้อย หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนควรส่งเสริมสนับสนุน ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทั้งสองประการนี้มากยิ่งขึ้น โลกธรรม ๘ จะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัย องค์ประกอบจากภายใน คือ ความเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง และอาศัยองค์ประกอบภายนอก คือ การรับฟังจากผู้อื่น รวมกับการพิจารณาอย่างแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) มีส่วนสำคัญในการสร้างความ เข้มแข็งทางจิตใจต่อโลก นำมา ประยุกต์ใช้นั้นได้แก่ การมีโยนิโสมนสิการ ขันติคือความอดทนอดกลั้นต่อสิ่ง ที่มากระทบ ปัญญาใช้พิจารณาหาความจริงเพื่อทำความเข้าใจในความจริงของชีวิตและโลก พิจารณาให้เห็น ไตรลักษณ์ และที่สำคัญคือจะต้องมีปรโตโฆสะคือกัลยาณมิตรที่คอยชี้ทาง แนะนำ ตักเตือน เมื่อกับโลกธรรม ชีวิตก็ย่อมจะมีแต่ความสุข

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย



องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้ค้นพบว่า การคิดแบบโยนิโสมนสิการ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก และการรับรู้การมีกัลยาณมิตร ที่มีต่อการให้อภัยผู้อื่น โยนิโสมนสิการถือว่าเป็น กระบวนการพัฒนาทางปัญญาที่สูงที่สุดสำหรับผู้นับถือพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีคิดแบบนี้ทำให้บุคคลเข้าใจ สภาพของชีวิต สภาพของสังคม และสภาพของโลก สามารถจัดระเบียบชีวิตของตนเองจัดระบบของสังคมและ

สภาพแวดล้อมทั้งหลายได้อย่างถูกต้องสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ ก็จะทำให้มนุษย์ใช้ชีวิตร่วมกับสรรพสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง หลักพุทธธรรมของ พระพุทธองค์ยังทันสมัยอยู่เสมอ ยังเป็นธรรมที่ใช้ประคับประครองชีวิตได้ในทุกยุคทุกสมัย ความเป็นจริงเกี่ยวกับโลก เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ที่จะต้องพบเจออยู่เสมอ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ คือ เรื่องของโลกซึ่งมีอยู่ประจำกับชีวิต สังคมและโลกของมนุษย์ เป็นความจริงที่ทุกคนต้องประสบด้วยกันทั้งนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม อยู่ที่ว่า ใครจะประสบมาก หรือ ประสบน้อยช้าหรือเร็วกว่ากัน หลักโลกธรรม ๘ ประการเกิดขึ้นมาสัมผัสแล้ว หากคนเราวางใจให้เป็นกลาง ไม่หลงใหลไปตามอารมณ์ของโลกธรรม ชีวิตก็ย่อมจะมีแต่ความสุข ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ไม่มีอะไรเที่ยง ไม่มีอะไรแน่นอน ไม่มีอะไรเป็นตัวของเราเอง ไม่มีใครในโลกนี้จะพบแต่ความสมหวังตลอดชีวิต ผู้มีปัญญาได้รับการศึกษา พึงทำใจเอาไว้กลางๆ ว่า มีคนนิทาน ก็ต้องมีคนสรรเสริญ มีสุขก็ต้องมีทุกข์ มีลาภย่อมเสื่อมลาภ มียศก็ย่อมเสื่อมยศ หากเราหวังอะไรเกินเหตุ เมื่อเวลาเราผิดหวัง ไม่สมหวัง ให้ทำใจไว้ว่านั่นคือโลกธรรมทั้ง ๘ คือ มีได้ก็ต้องเสื่อมได้ เป็นของธรรมดาในโลกนี้ ไม่ว่าสัตว์หรือบุคคลใด ก็ย่อมหนีสิ่งเหล่านี้ไปไม่พ้น การวางเฉยในทุกข์ที่เกิดขึ้นได้ นี่คือประโยชน์ของโลกธรรม ๘ การพิจารณาโลกธรรมตามความจริง ย่อมเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับจิตใจ เมื่อเกิดความเศร้าความผิดหวังขึ้น ก็ย่อมจะช่วยบรรเทาความเศร้าเสียใจได้และสามารถฝ่าปัญหาอุปสรรคและ สร้างสรรค์ชีวิตให้มีความสุขได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑. หน่วยงานภาครัฐ รวมถึงโรงเรียนตั้งแต่ระดับประถม มัธยม และ มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมความรู้เรื่องโยนิโสมนสิการ และโลกธรรม ๘ ให้มีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่น่าสนใจ เพื่อให้เข้าใจง่ายต่อหลักธรรมต่าง ๆ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน
๒. ปลุกฝังจิตสำนึกสร้างจิตสำนึกของบุคคลทั่วไปให้เป็นกัลยามิตรต่อกันในสังคม โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์ วิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักโยนิโสมนสิการกับโลกธรรม ๘ ในพระพุทธศาสนาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับกรทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาการนำหลักธรรม โยโสมนสิกา และโลกธรรม ๘ โดยการสร้างศรัทธา นำไปใช้กับบุคคลทั่วไปให้มีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการคิดและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

๒. ควรมีการเผยแพร่หลักธรรมหัวข้อ โยโสมนสิกา และโลกธรรม ๘ ให้กับกลุ่มบุคคล โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้มนุษย์เข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำไปใช้ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

เอกสารอ้างอิง

พรภิรมย ยอดบุญ และพระพรหมพิริยะ มาลย์รักษ์. (๒๕๖๕). การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน. วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๕)

พระครูกาญจนธรรมาภรณ์ และคณะ. (๒๕๖๖). โลกธรรม ๘ ในชีวิตประจำวัน. วารสารพุทธจิตวิทยา ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๖): ๑๑๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๔๙). การดูแลสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๐).

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

พระมหาณัฐพงษ์ นาคกล้า และจันทรีธิภา แสงทรัพย์. (๒๕๖๕). พุทธวิธีในการเผชิญโลกธรรม.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Received: ๒๐๒๓-๐๒-๑๗; Revised: ๒๐๒๓-๐๓-๒๕; Accepted: ๒๐๒๓-๐๓-๒๙.

พระสุนทร วรสาโร จันทโร. (๒๕๖๒). โยนิโสมนสิการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา แบบ ๒.๑ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา ๒๕๖๒.

วิลาสินี วัฒนมงคล. (๒๕๖๐). การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด และการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑. วารสารปรัชญาปริทรรศน์ ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม – สิงหาคม ๒๕๖๐.

อำไพ ลีละรัตนวงศ์และ สุวัฒน์ รักขันโท. (๒๕๖๔). สุขเกษียณด้วยหลักธรรมตามแนวพุทธจิตวิทยา. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๖๔.